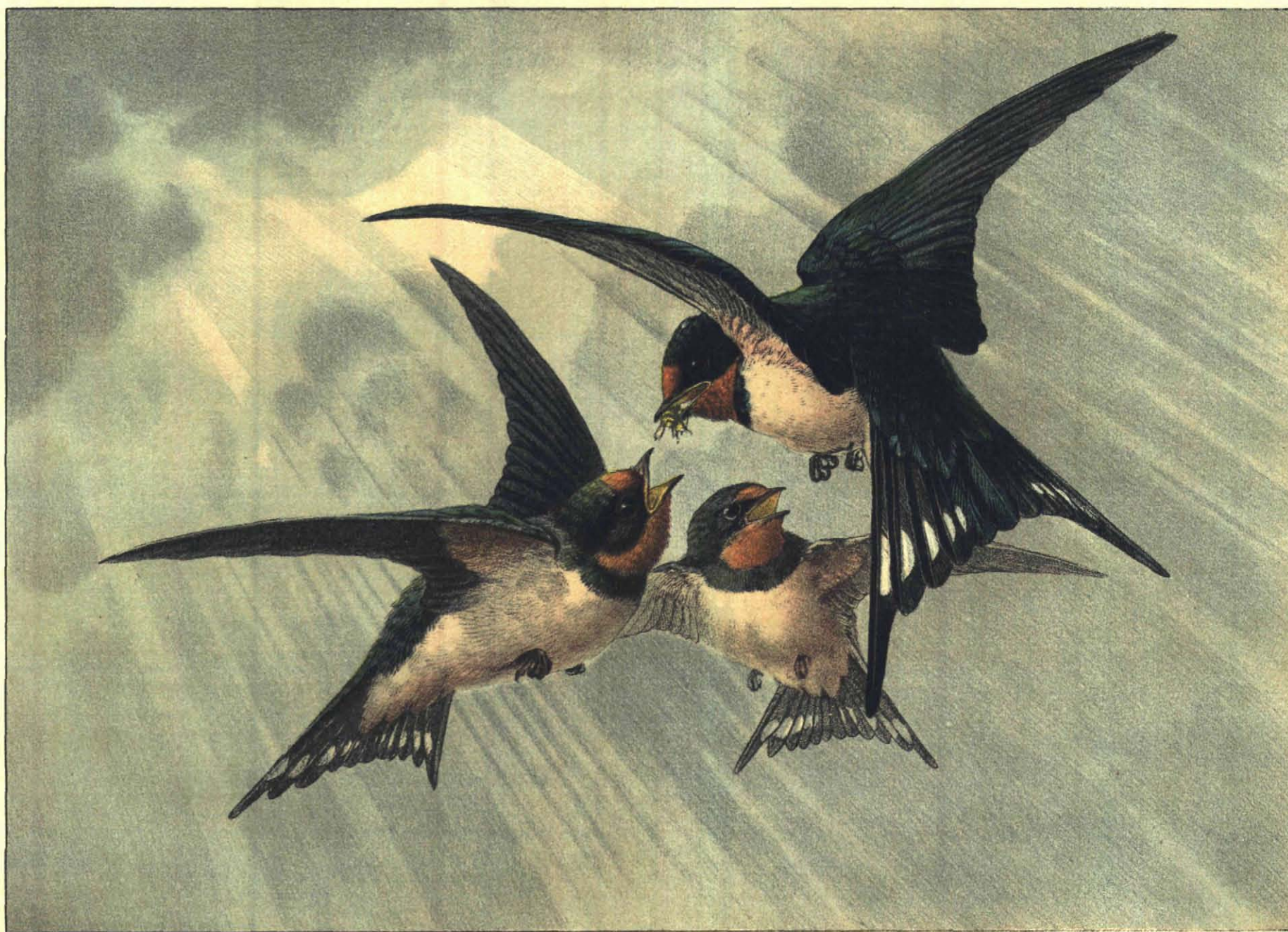

De Levende Natuur, 2e Jaargang.

Kleurendruk van P.W.M. Trap

DE OPVOEDING VAN JONGE ZWALUWEN.

afdruk van een fotografie van de werkelijkheid is, geeft er slechts een flauw idee van, hoe goed die korhen daar gedoken zit; en hoe vol leven, zou ik haast zeggen, de kuikens om de moeder heen gegroepeerd zijn, en hoe mooi vooral de haan naar 't leven is gegrepen.

De korhoenders en ook het nest zelf, zooals het daar staat, zijn door Steenhuizen zelf uit Drente gehaald en met veel zorg naar Artis getransporteerd. Onbekrompen mag Steenhuizen buiten en binnenshuis studeeren en naar middelen zoeken, om zijn gedachten weer te geven in beelden, die in kunstwaarde de schilderijen onzer beste meesters evenaren.

Wie eens of een paar maal per maand opmerkzaam door Artis wandelt, ontgaat het niet, dat daar alles zoo successievelijk en haast ongemerkt verandert; en die begrijpt wel, dat daar in stilte gestadig een krachtige geest aan 't werk is, die omschept, verruimt, verlicht, die al wat vervallen, bekrompen en leelijk is, zoo zonder drukte doet verdwijnen die het oude en brokstukkige vervangt door grootsch opgevatte scheppingen, die er een eigen beeld op na houdt van de tuin, zooals die over jaren eens zijn zal, die oordeelt, dat een massa dieren in hokken in een tuin wel een dierentuin, maar geen Artis mag heeten.

Amsterdam bezat eens de rijkste en mooiste diergaarde van de wereld; die roem ging tanen,

maar het begint er nu weer naar te lijken. Dat kost geld, schatten geld natuurlijk, maar Amsterdam heeft het er voor over. Het schenken van legaten, donaties, die in 't buitenland zulke inrichtingen in stand houden, schijnt niet in onze volksaard te liggen. Maar toch, van elke honderd van het half miljoen Amsterdammers, is er één lid van Artis,

Voorheen!

en steunt door zijn contributie het werk van het genootschap. Een op de honderd is veel, maar 't kon belangrijk meer zijn. Dit zou wel de beste betuiging van instemming wezen met zijn pogen, die de directeur *kan* ontvangen en het is, geloof ik, ook de betuiging, die hij het liefst *wil* ontvangen.

E. HEIMANS.

DE ZWALUWEN.

(Met een gekleurde plaat.)

De zwaluwen zijn onze huisgenooten, ze leven om zoo te zeggen met ons onder één dak.

Waar geen menschen wonen, op de onafzienbare heide, in 't dichte bosch of op 't dorre strand, daar ontbreken zij ook geheel en al. Maar zet er een huis, een stal, een schuurtje, een bergplaats voor een reddingboot, onmiddellijk verschijnen er de vlugge lenteboden en zij bouwen er hun nest, dat ze jaar op jaar betrekken. We kunnen ons moeilijk voorstellen, dat er zwaluwen in ons land waren, voor er menschen woonden. Waar zouden zij hun nesten hebben kunnen bouwen? In holle boomen of tegen een boomstam? Ik geloof het niet. In onbewoonde bergachtige streken bouwen zij tegen de rotswanden, maar zoodra er een menschenlijke woning in de buurt verrijst, dan krijgt die de voorkeur.

Geen wonder, dat die lieve, onschadelijke diertjes van oudsher hartelijk als vrienden begroet zijn; zelfs de ruwste straatjongen maakt onderscheid

tusschen een zwaluw en een spreeuw of musch. Hij zal zonder aarzelen van de een bij dozijnen de nesten uithalen en de jongen van de ander, de „kale kadotters“, van „'t plankje laten springen“, maar hij bedenkt zich nog wel, eer hij de hand aan een zwaluwnest slaat. Dat is „taboe“, even goed als het hooge huis van heer ooievaar.

In ons land leven vijf soorten van zwaluwen, waarvan er twee, althans bij name, bij iedereen bekend zijn: ik bedoel de huiszwaluw en de boerenzwaluw. Op die namen moet ge niet te veel afgaan. Wie niet beter weet, is allicht geneigd, om tusschen die twee soorten, wat woonplaats betreft, hetzelfde onderscheid te maken als tusschen „le rat de ville“ en „le rat des champs“; maar dat zou zeer onjuist zijn.

In en om Amsterdam zijn bijvoorbeeld maar heel weinig huiszwaluwen te zien, terwijl het in de parken en in de buitenwijken wemelt van boerenzwaluwen. Eerst op een uur afstand van de stad, in 't boerenland, worden de huiszwaluwen wat

minder zeldzaam, ofschoon ze ook daar tegenover de boerenzwaluwen nog verreweg in de minderheid blijven. Voor zoover ik weet, is dit 't heele land door 't geval: de boerenzwaluw, de vogel, die op onze plaat staat afgebeeld, is voor stad en land de zwaluw bij uitnemendheid.

Hij komt kort na de ooievaar bij ons, meestal vóór de nachtegaal: in de eerste weken van April; soms al op 't einde van Maart. Ieder weet, dat die vroege aankomelingen „nog geen zomer brengen“; als er kort na hun komst ruw weer invalt, zijn ze opeens weer verdwenen. Met half April is de groote massa al weergekeerd en dan begint het repareeren van de oude nesten en 't bouwen van nieuwe.

Met groote zekerheid is nu vastgesteld, dat oude zwaluwen, in de regel althans, het nest van 't vorig jaar weer betrekken, wat ook met ooievaars, valken, eksters, raven en wie weet hoeveel andere vogels 't geval is. 't Komt er maar opaan, om 't nauwkeurig waar te nemen; doch wie veel op vogels let, komt spoedig tot de ontdekking, dat er veel onder zijn, die merkbare teekenen hebben, waaraan de gasten van een vorig jaar gemakkelijk weer te herkennen zijn. Anders kunt ge zelf een herkenningsteeken aanbrengen, b.v. door een sterk draadje om de poot te binden, liefst tusschen de hiel en de teenen, natuurlijk niet te stijf.

't Gaat niet aan, de vogels te merken, door ze een stuk van een veer af te knippen, wat overigens zonder last of pijn voor 't dier zou kunnen gebeuren. Het zou niet baten, doordat de meeste vogels, ook de zwaluwen, in 't vreemde land eerst ruïen. Ze leggen 't oude pak af en komen ons in een nieuw gewaad weer opzoeken. De meeste vogels ruïen ook in de nazomer, vóór de heenreis, maar dat doen de zwaluwen niet.

Voordat de zwaluwen terugkeeren, zijn de musschen en spreuwen meestal reeds aan 't broeden, en niet zelden kiezen deze daarvoor een oud zwaluwnest. Als dan de rechtmatige eigenaar verschijnt, dan wil die natuurlijk zijn eigen huis weer in gebruik nemen, wat tot allerlei kijf- en vechtpartijen aanleiding geeft. Wanneer veel zwaluwen dicht bijeen nestelen, dan blijven de woningdieven meestal wel op een afstand. Let er maar eens op.

Is 't oude nest nog goed, dan wordt eenvoudig de binnenbekleding vernieuwd. Alle oude strootjes en veertjes worden losgetrokken en weggedragen, en vervangen door nieuwe.

Bijzonder interessant is 't, het bouwen van een geheel nieuw nest na te gaan. 't Mannetje en 't wijfje helpen elkander daarbij heel getrouw. Als 't mooi zonnig weer is, beginnen zij al kort na zonsopgang. 't Is dan een aardig gezicht, die vlugge zwaluwen, die anders bijna alles: eten, drinken, baden, zingen vliegende afdoen, bedaard langs een

slootkant te zien stappen, om daar hun bouwstoffen te verzamelen. Meestal zijn er wel een dozijn tegelijk, want als ergens aan een poel de modder juist geschikt is, tamelijk taai en toch niet te week, dan schijnen de zwaluwen uit de heele buurt dat dadelijk te weten. Ze zijn niet al te kieskeurig; als de bouwstof maar goed is, gaan ze die net zoo lief halen langs een vieze moddersloot of een poel bij een mesthoop, als „aan den oever van een snelle vliet.“

Met een brokje zoo groot als een bruine boon in de wijdgeopende bek, vliegen ze naar de uitverkoren nestplaats. Daar worden de eerste stukjes stijf tegen de muur geplakt. Dikwijls heb ik gezien, dat de eene zwaluw dan eerst de muur met speeksel bevochtigde en dat dan de andere 't stukje klei er stijf tegenaan drukte. Hij klemde zich met de pootjes tegen de muur vast en streek toen met de platte kant van de snavel eenige malen over 't kleibrokje heen. 't Is precies metselen.

Het werk vordert niet snel, vooral niet in 't begin. Dit is licht te begrijpen. 't Eerste gedeelte van 't werk toch is 't bouwen van een vloertje, waarop dan later de omwalling moet komen. Van dat vloertje kunnen niet meer dan een paar „steenrijen“ tegelijk gemaakt worden, omdat die eerst drogen moeten en goed ook, voordat er een volgende tegen aan kan komen. Ook raakt de speekselvoorraad van de vogeltjes uitgeput. Daardoor werken ze niet langer dan een paar uren per dag, na twaalfen bijna nooit.

De vorm van 't vloertje hangt af van de ligging van 't nest. Als 't in een hoek gebouwd wordt, krijgt het de vorm van een kwart cirkel; ligt het geheel vrij, dan wordt het meestal een half ovaal.

Is de vloer eenmaal klaar, dan zetten de vogels zich daarop neer, om de omwalling te metselen. Zodoende krijgt het nest vanzelf de juiste grootte: er past precies een zwaluw in. De staart telt niet mee, die houden ze onder 't werk steil omhoog gericht.

Noch aan de binnen-, noch aan de buitenzij wordt de muur glad afgewerkt: de bouwsteen blijven alle afzonderlijk zichtbaar, met al hun oneffenheden en onregelmatigheden. Van binnen wordt het nest bekleed met stroo, wol, vezels en veertjes. De eerste laag van dit bekleedsel wordt zorgvuldig tegen de steenen binnenwand geplakt, wat niet weinig tot de stevigheid bijdraagt. Een zwaluwnest is veel sterker dan een bloempot.

't Liefst bouwen de zwaluwen binnenshuis: op een zolder of in schuren of stallen. Onlangs stond in de krant nog, dat een zwaluwpaar in een school wilde bouwen en dan liefst nog wel tegen de landkaart aan. Er zou een heel lijstje van zulke zonderlinge nestplaatsen gemaakt kunnen worden. Wie

lust heeft, moet er maar eens trachten een uit betrouwbare gegevens samen te stellen. Wie dat doen wil, zal daarmee een goed werk verrichten, vooral als hij (of zij) daarbij inlichtingen kan verkrijgen, omtrent vorm en inrichting der nesten. Daaruit zal dan blijken, dat de vogels zich dikwijls op bewonderenswaardige wijze naar omstandigheden weten te schikken en dat ze in andere gevallen blijf geven van totaal gebrek aan inzicht en overleg. Hoe meer ge de vogels in hun dagelijksch leven leert kennen, des te levendiger wordt het besef, dat er voor hun gedrag en gewoonten geen algemeene regelen te geven zijn.

In 't nest worden vijf of zes eitjes gelegd, langwerpig, heel broos, wit met roode plekjes. Na 15 of 16 dagen komen daaruit de jongen te voorschijn, die om hun dikke koppen, uitpuilende oogen en breede bekken de treurige reputatie verworven hebben van de leelijkste producten uit de heele vogelwereld te zijn. Ik kan ze zoo bijzonder leelijk niet vinden.

Nu begint er voor de ouden een drukke tijd. Op zijn hoogst 's morgens vroeg en 's avonds laat vindt het mannetje nu nog tijd, zijn babbelen liedje te doen hooren. Een zwaluw zingt heel aardig, ook onder 't vliegen.

Maar nu komt 't er op aan, om insecten te vangen. Blijf daar eens een kwartiertje naar kijken; 't wordt licht een half uur. Of ga op een gure Zaterdag wandelen in een grasland, waar nog niet gemaaid is. Duizenden vliegjes en mugjes zitten daar half verstijfd te schuilen en als die nu opvliegen, waar ge loopt, dan komen van alle kanten de hongerige zwaluwen aanzetten en blijven u gezelschap houden; terwille van de vliegjes natuurlijk. Geef nu uw oogen de kost. Nu kunt ge zien, werkelijk zien, dat de zwaluwen vliegen met wijd opengesperde bekken, waarin 't eene vliegje voor, 't andere na, verdwijnt. Nu en dan hoort ge hoe de snavel dicht geslagen wordt. Zie die bruine oogen glinsteren. Die ontwaren iedere wending van de ongelukkige mugjes, en geen is er zoo vlug, of de zwaluw weet hem te achtervolgen en in te halen. Iedere wending wordt veroorzaakt door een verandering in de vleugelslag of de houding van de staart. De tien witte plekken, waardoor deze zoo prachtig versierd wordt, zijn nu eens alle te zien, dan weer maar vijf van de rechter- of linkerkant, en soms is er geen een zichtbaar; dan zijn de twaalf pennen zoo dicht mogelijk saamgevouwen. Dat gebeurt als de zwaluw op zijn snelst vliegt. Hoe snel?

Ga maar eens na, in hoeveel seconden ze gindsche boerderij bereiken, waar ze nestelen, en die wel driehonderd meter van hier ligt. Acht of tien seconden! Dat is nog niet eens zoo heel gauw: een snelheid van dertig meter per seconde is voor een zwaluw niets bijzonders, daar kunt ge u ieder

oogenblik van overtuigen. Er zijn wegen genoeg met hectometerpaaltjes er langs, waar ge dergelijke waarnemingen gemakkelijk doen kunt.

Als 't een zwaluw meenens is, dan doet hij wel vijftig meter in de seconde, getuige de zwaluw die in 1889 in anderhalf uur van Parijs naar Roubaix vloog. Ik geloof, dat ze nog wel sneller kunnen vliegen: soms gaan ze zoo gauw, dat van de vogel niets te zien is: alleen een schitterend blauwe streep wijst de weg aan, die hij aflegt.

Er zijn dan ook weinig vogels, die zulke uitstekende vliegwerktuigen bezitten, en stellig is er geen een, die zooveel gelegenheid of liever noodzakelijkheid heeft, om zich te oefenen. Als een roofvogel verzadigd is, kan hij uren lang stilzitten, de meeste vogels doen een middagdutje: de zwaluwen alleen zijn van 's morgens vroeg tot 's avonds laat druk bezig. Alleen in 't laatst van September, in de stille weken vóór de groote winterreis, kunt ge ze in groote gezelschappen op telegraafdraden, in boomen of op daken zien zitten, maar dan nog hebben zij geen rust, want telkens verlaat er een 't gezelschap, om na 't volbrengen van een paar prachtige vliegtouren zich weer te midden van 't kwetterend gezelschap neer te zetten.

Wij zeggen dan, dat ze zich oefenen voor de groote reis, doch geloof maar gerust, dat die dieren al oefening genoeg gehad hebben. Ze hebben geen rust in hun vlerken, dat is alles.

In Juli en Augustus zitten ook vaak zulke zwaluw-clubjes in boomen of op telegraafdraden, maar die zijn veel minder talrijk. 't Zijn de jongen, die pas uitgevlogen zijn en nu „buiten“ gevoederd worden. Ze zitten meestal bij vieren of vijven netjes op een rij te wachten, tot vader of moeder aankomen. Als ze hun ouders maar even in de verte zien, dan krijgen ze ineens een vreeselijke honger en dan is 't een dringen en duwen, om de eerste beurt te krijgen. Ja, de haantje-de-voorst vliegt ze tegemoet en die wordt voor zijn moed en ijver dan ook behoorlijk beloond. De oude zwaluw houdt midden in de lucht stil en reikt hem 't begeerde brokje toe. Om dat te ontvangen, moet het jong dan ook even stil houden; zoodoende krijgt hij meteen les in de hoogere vliegkunst.

't Is buitengewoon leerzaam, na te gaan, hoe die jonge zwaluwen zich van blinde, kale, hulpeloze wezentjes, in weinig weken ontwikkelen tot echte virtuozen in de vliegkunst. Zoo gauw ze vleugelpennetjes en staartveeren krijgen, zitten ze al op de rand van 't nest. Af en toe rekt er een zijn vlerk, een ander slaat al met beide vleugels, maar de sprong in de diepte durft er geeneen nog te wagen. Dat gebeurt meestal in de opgewondenheid van 't voedsel ontvangen. 't Is of de ouden ze dan van de nestrand willen weglokken, en, zijn de kleintjes